

Hvor kom flisen fra?

Træ til energiformål – og her især flis – er gået hen og blevet helt centralt i skovbruget. Flisen lægger så at sige en bund under hele prisdannelsen på de små dimensionerede effekter. Teknikken med flishugning muliggør, at vi kan få udført de første tyndinger i både løv og nål rettidigt – oven i købet med en fornuftig økonomi. Men hvor kom flisen egentlig fra?

Af Per Hilbert (*phi@skovdyrkerne.dk*)

Skovrider Handberg var pioneren

Som med megen udvikling er det ofte få enkeltpersoner, som står bag. Folk, som ser nogle muligheder, som andre ikke ser, og som kører på, trods omverdenens skepsis. I flisens tilfælde var den oprindelige drivkraft her i landet statens skovrider i Klosterheden, Jens Erling Handberg.

Handberg havde som yngre lavet driftsplan for Holsteinsborg, og havde der set fyring med flis fra det lokale savværk. Det kørte godt.

Da Handberg kom til Klosterheden som skovrider i 1976 og så de store arealer med bjergfyr og de utallige rødgranbevoksninger, der trængte til tynding, var han klar over, at der måtte ske noget.

Problemerne

Flishugning og fyring med flis var kendte teknologier i både Sverige og Finland. Men i Danmark var der hverken flisentreprenører eller aftagere af flis.

Dilemmaet var, at ingen ville købe flishuggere, så længe der ikke fandtes afsætning. Og at ingen varmeværker turde omstille til flisfyring, når der ikke fandtes en stabil produktion derude.

Der var desuden en stor skepsis mod flisproduktion i de etablerede skovbrugskredse. En del af denne skepsis skyldtes en frygt for at fjerne næringsstoffer fra plantagerne.

Skovrider Jens E. Handberg var en pioner på flisområdet. Et foto fra dengang – venligst udlånt af Naturstyrelsen Vestjylland

I 1979 kom der, i forbindelse med energikrisen, en afgift på gassen. Så mente man, at det var det rigtige tidspunkt at starte.

Den første vanskelige start

De første entreprenører, der vovede at investere i opbygningen af flishuggere var Frede Lorentsen og Carlo Hildebrandt, begge fra Ulfborg-området.

Snart kom andre til. Entreprenørerne anvendte dels de finske Junkkari-, dels de svenske Hafo-huggere. Men hurtigt også de danske TP-huggere (se næste artikel).

Der var endnu ingen flisforbrugende værker i Vestjylland, så skovrider Handberg fik lavet en kontrakt med Novopan Spånpladefabrik på Djursland, hvor man kunne anvende flisen som brændsel (den var uanvendelig til spånplader på grund af indholdet af nåle), samt med Vivild Varmeværk.

Interessant er det, at man fra Klosterheden Statskovdistrikt fik sat gang i både produktion og afsætning af flis, på trods af at Skovstyrelsen i København faktisk var imod. Et udtryk for lokal handlekraft – eller for at centralstyringen ikke var så gennemført på det tidspunkt. Kontrakten med Holstebro blev ikke, som normalt, underskrevet i Styrelsen i København, men af en fuldmægtig, der var på besøg på Klosterheden.

Holstebro bygger det første reelle flisværk

Det store løft i den lokale afsætning kom, da man i 1982-83 fik overtalt Holstebro Kommune til at bygge landets første kombinerede flis- og halmværk. En fremsynet borgmester og en stærk kommunaldirektør var med til at drive det igennem. Værket stod færdig i 1984, og det kørte i otte år, inden det blev flyttet uden for byen til Måbjerg. Placeringen inde i byen gav for store gener i form af partikelnedfald, lugt samt megen trafik.

I forbindelse med kontrakten med Holstebro udviklede man et nyt afregningssystem, som hverken var baseret på rumfang eller på vægt, men på energiindholdet i den leverede flis. Det gav værket en sikkerhed for ikke at købe katten i sækken. Og så var det op til skovejere og entreprenører at sørge for at levere en flis, der var så tør som mulig. Det gjorde (og gør) man typisk ved at nedskære træerne til flis vinter eller forår, hvorefter det tørrer på skovbunden sommeren over, inden det så hugges op til flis i forbindelse med fyringssæsonen.

Herved opnår man også, at de fleste nåle og småkviste, hvor næringsstofferne sidder, falder af og efterlades på skovbunden.

Moderne nedskæring til flis i løvtræ. Foto: Frank Olsen

Med de fleste nye flisforbrugende værker fik man også indført, at der var et vist flislager ved værket. I begyndelsen havde man nemlig kun lagre i skoven, hvilket var u hensigtsmæssigt under meget våde perioder eller sne- rige vintre, hvor man fik leveringsproblemer.

De private kommer med

Staten gik altså foran. Men for skovrider Handberg – som også var tilsynsførende med de private skove i om- rådet – var det vigtigt, at det blev et projekt for hele skovbruget. Alle skulle have de samme muligheder for at få tyndet og passet deres skove, som flisen gav.

Flere nye flisforbrugende værker så dagens lys, og flere private entreprenører kom på banen midt i 1980'erne. Hedeselskabet var allerede kommet med, da man bygge- de værket i Holstebro (med Ebbe Leer som primus mo- tor), og er siden blevet landets største flisentreprenør. Da Holstebroværket blev flyttet til Måbjerg, kom Vestjysk Skovdyrkerforening også med som kontrakt holder.

Siden er det gået slag i slag. Rigtigt stort blev det, da Dong i 2002 valgte at ombygge Herningværket, så det primært kom til at køre på flis. En afgørende forudsæt- ning for værket, var en stabil forsyning. Derfor gik de tre største aktører på skovsiden – Staten, Hededanmark og Skovdyrkerne – sammen og garanterede leverancer i en 10-årig periode.

Efter endnu en ombygning i 2009 bruger værket årligt omkring 300.000 ton flis og 70 ton træpiller, og er såle- des stadig Danmarks største flisforbrugende værk.

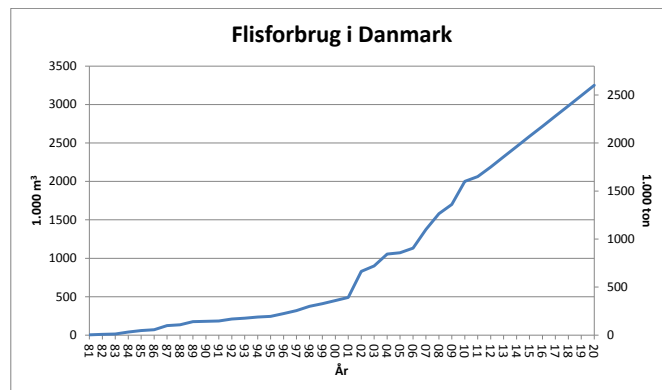
Østdanmark kommer med

Den seneste udvikling er sket på øerne. Løvtræ er som bekendt et fortrinligt brændsel, og efterhånden som der bygges flisværker i de østlige landsdele, får også skov- ejerne dér mulighed for at levere flis. Både fra tyndinger, hvor selvskoverne ikke rigtigt er, hvad de har været. Og fra opflisning af toppe i forbindelse med renafrifter.

Der er store muligheder for yderligere udvikling af flisen i løvtræområdet.

Dagens situation – og fremtiden

I forbindelse med det politiske arbejde for at få flisen placeret i Danmarks kommende energipolitik, har `Træ til Energi` udarbejdet en opgørelse af flisforbrugets ud- vikling fra 1981 til 2012 – samt et skøn over den poteni- elle udvikling frem til 2020. Det ses herunder:

Det ses, at udviklingen er steget i et roligt tempo fra 1980 og frem til 2002 – året, hvor Herningværket åbne- de op for et stort flisindtag, og hvor der kom gang i byg- ningen af flisforbrugende værker mange steder i landet.

Det bemærkes i øvrigt, at kurven også indeholder im- porteret energitræ. Således er ca. en fjerdedel af de ca. 2 mio. m³, som bruges i 2012, importeret, mens den dan- ske produktion udgjorde ca. 1½ mio. m³.

Vi skønner, at skovene i 2020 kan levere 2,2 mio. m³, og hertil kommer ca. 1 mio. m³ fra det åbne land, fra haver- ne, træindustrien og fra pile- og poppeltilplantninger.

Bæredygtighed

Den samlede tilvækst i de danske skove er på ca. 5 mio. m³. Med ovenstående udvikling af flisproduktionen vil vi – inklusive et uændret udtag til savværkerne – sta- digvæk kun skove 80% af tilvæksten.

Vi holder dog øje med, at hugsten ikke forarmer skovene på de svageste lokaliteter. Det følges af forskningen. I den forbindelse ville vi godt have flisasken med dens nærings- stoffer tilbage i skovene. Det er dog indtil videre stødt på vanskeligheder, både af teknisk og økonomisk art.